

**QIZ BOLALAR SHAXSIY RIVOJLANISHIDA MILLIY-MA'NAVIY
TARBIYANING METODOLOGIK ASOSLARI****Rustamova Shaxzoda Maripovna***Farg'ona viloyati Pedagogik mahorat
markazi dotsenti, Psixologiya fanlari
bo'yicha falsafa doktori (PhD).*

Annotatsiya: *Qiz bola tarbiyasi uning kelajakda baxtdi yashashi uchun garovdir. Ushbu maqolada qizlar tarbiyasi jarayonida e'tibor qaratilishi lozim bo'lgan jihatlar haqida fikr yuritilib, ularning qiziqishlari, hayotiy muammolari o'rganilshi, ular o'rtasida ko'proq suhbat, badiiy kecha, uchrashuv va muloqotlarni uyushtirish, turli xil to'garak, sport seksiyasi, ilmiy tadqiqot uyushmalarini ko'paytirish, tanlov, anjuman, munozara, bahs va boshqa ommaviy tadbirlar haqida eslatiladi.*

Kalit so'zlar: *qiz bola tarbiyasi, qizlar didi, hissiy kechinma, psixologik yetuklik, o'z-o'zini baholash, o'zlikni anglash.*

Аннотация: *Воспитание девочки-залог ее счастливой жизни в будущем. В этой статье рассматриваются аспекты, на которые следует обратить внимание в процессе воспитания девочек, и рассказывается об их интересах, изучении жизненных проблем, организации большего количества бесед, художественных вечеров, встреч и диалогов между ними, организации различных кружков, спортивных секций, увеличения научно-исследовательских объединений, проведения конкурсов, съездов, дискуссий, дебатов и других массовых мероприятий.*

Ключевые слова: *воспитание девочек, вкусы девочек, эмоциональное переживание, психологическая зрелость, самооценка, самосознание.*

Annatation: *Raising a girl is a pledge for her to live happily in the future. This article will focus on aspects that should be considered in the process of girls ' education and will explore their interests, life problems, discuss more conversations between them, art night, meeting and organizing dialogues, various circles, sports section, increasing scientific research associations, competitions, conferences, discussions, debates and other public events.*

Keywords: *girl child education, girl taste, emotional forgiveness, psychological maturity, self-assessment, self-awareness.*

Inson jamiyatda yashar ekan, uning shaxsi shakllanishi jarayonida ma'naviy-intellektual salohiyati muhim rol o'ynaydi. Bolaning kamoloti uchun xalaqit berayotgan ijtimoiy-psixologik muammolarni ilmiy asosda o'rganish va ularni hal etish, o'quvchi-yoshlarning orzu-intilishlari, didi, dunyoqarashi, hissiy kechinmalarini tushunish, ularga yaqindan yordam berish mamlakatimizning istiqboli uchun katta ahamiyatga ega.

Inson o'zligini ro'yobga chiqarishi o'ziga bog'liq ekanligini qancha tez tushunib yetsa, u hayotga shunchalik chuqurroq qaraydi va oldiga muhimroq maqsadlar qo'yadi. Farzandlar,

ayniqsa, qiz farzandlarni tarbiyalashda ular ruhiyatiga ezgu his-tuyg'ularni singdirish muhimdir. Bu tuyg'u biologik hodisa emas, balki ijtimoiy hodisadir. Chunki – bu, tuyg'u insonning ma'naviy shakllanishi jarayonida voyaga yetadi.

Jadallik bilan rivojlanib borayotgan jamiyat o'zining tub mohiyati bilan shaxslarni iqtisodiy va siyosiy jihatdan to'la zabt etishni emas, balki ma'naviy-ruhiy jihatdan zabt etishni, ularni ongli intizomga bo'ysundirishni, g'oya orqali boshqarish va faollikka undashni o'z oldiga maqsad qilib qo'yadi.

Psixologik yetuklikka ega shaxs turli hayotiy vaziyatlar va sharoitlarni hushyor baholay oladi. Bu hushyorlik amaliylik, voqelikni to'g'ri baholay olish, shaxsda o'zining yutuq va kamchiliklarini bilim, malaka va qobiliyatlarini yetarlicha obyektiv baholay olishda ham namoyon bo'ladi. Bunday shaxs o'z hissiyoti, kechinmalarini yetarlicha yaxshi nazorat qila bilishi, ya'ni ichki intizomni yuqori rivojlanganligi bilan xarakterlanib turadi. Psixologik yetuklik boshqa odamlarning xohish, istaklari, kechinmalarini tushunish bilan ma'lum darajada bog'liq. Bu o'z navbatida muloqot, hamkorlikning yaxshi yo'lga qo'yilishiga, oilada, turli guruhlarda ijobiy munosabatlarning o'rnatilishiga imkon beradi. Psixologik yetuklikni shakllantirishda ko'rgazmali va og'zaki psixologik targ'ibot usullaridan foydalanishimiz mumkin. Ko'rgazmali psixologik targ'ibot usulidan foydalanish uchun bizga vatanparvarlik, totuvlik, mehribonlik kabi sifatlar aks etgan, yoshlar ruhiyatida chuqur iz qoldiradigan tarqatma materiallar, plakatlar kerak bo'ladi.

Og'zaki psixologik targ'ibotning ma'ruza qilish, turli chiqishlar, hisobot berish, suhbat, uchrashuvlar o'tkazish, munozara shakllari mavjud. Jan Piaje «bolaning ijtimoiylashuvi» jarayonini o'rganar ekan, uning o'z tengqurlari bilan turli mavzularda qiladigan munozara yoki bahslari, undagi egoistik, shaxsiyatparastlik mohiyatini susaytirib va shu tariqa o'z-o'zini anglash bilan bir qatorda o'zgalarning mavqelarini anglash va o'zida shaxsga xos sifatlarni o'stirishni aniqladi.

Har qanday odamda buyuklikka intilish bo'ladi. Bunday intilish yoshlarni o'z ustida ishlashga, o'z faoliyatini va xulq-atvorini tahlil qilishga olib keladi. Bunda insonning tafakkur jarayonida o'ziga o'zi «Bugun men qanday bilim va tajribalarni o'zlashtirdim?», oldiga qo'ygan maqsadiga erishish yo'lida «Bugun men nima qildim va nimalarga erishdim?», o'z ruhiy holatidagi o'zgarishlarni aniqlash maqsadida «Bugun mening kayfiyatim qanday bo'ldi, ruhim nimalarga moyil bo'ldi?», boshqalarga yordam, xizmat ko'rsatish maqsadida «Bugun men boshqalarga nima yordam berdim?», tetiklik va jismoniy bardamlik holatini saqlash maqsadida «Bugun mening ahvolim qanday bo'ldi, men sog'ligim uchun nima qildim?» kabi savollarni berish va o'zini o'zi taftish qilish har bir insonning umr boyligi bo'lgan vaqtni tejashga o'rgatadi. Inson kamoloti u vaqt tuyg'usini egallagandan keyingina boshlanadi. Inson vaqtni his eta boshlagan paytdanoq o'z-o'zini nazorat qila boshlaydi. Kelajakka intilib yashayotgan shaxs o'z vaqtidan samarali foydalanadi, o'zida ma'naviy barkamollikni namoyon etadi.

Buyuk Suqrot o'z falsafiy bahslarining birida o'zlikni anglash haqida «avval o'zingni bil», deb da'vat qiladi. Demak, bilish jarayonida muhim bosqich yoki bilimning muhim obyekti insonning o'zidir. O'zlikni anglash orqali insonning ma'naviyati shakllanadi.

O'quvchilarning o'z-o'zini idrok qilishlarini uni ijobiy ishlarga yo'naltirish orqali rivojlantirish kerak. Bunda ular ijobiy tajriba orttirsinsin, ya'ni o'zi, oilasi, sinfi, guruhi, jamoasiga

manfaatli ish qilib, olqish olsin. O'quvchilarni jamoat ishlariga keng jalb etish amaliyotini kengaytirish, bu ishdan manfaatdorligini oshirish lozim. Ularning o'zini shaxs sifatida anglashi, o'z ijobiy va salbiy sifatlarini tahlil qilishi, boshqa shaxslar ichida o'z shaxsini alohida ajratish kabi muhim ijtimoiy-psixologik sifatlarni shakllantiradi. Bu esa shaxsda o'z-o'zini nazorat qilish tizimini yuzaga keltiradi. Psixologik bilimdonlik shaxsni o'z-o'zini qo'lga olishga, o'z-o'ziga buyruq berishga, o'z-o'zini qayta tarbiyalash va o'z imkoniyatlaridan to'g'ri foydalanishga o'rgatadi.

Shaxs shakllanishining muhim shartlaridan biri baholash qobiliyatining rivojlanishidir. Bu qobiliyat shaxsiy xarakter xususiyati hisoblanib, shaxsning ma'naviyati va har tomonlama rivojlangan bo'lishida muhim rol o'ynaydi. Har bir insonning ruhiy quvvati atrofdagilar ruhiy quvvati bilan bevosita bog'liq ekan, eng avvalo, qizlarni ma'naviyatli inson bo'lib kamol topishlarida o'zi hamda o'zgalarga to'g'ri va odilona baho berishga o'rgatishimiz zarur. Zero, qiz bola avlod davomchisi. Bo'lajak onada shakllangan xususiyatlar kelajakda uning farzandlarida aks etadi.

Demak, bu jihatdan o'quvchilar bilan verbal va noverbal ijtimoiy psixologik treninglar, breynshtorminglar o'tkazish maqsadga muvofiqdir. Maqsadli treninglar ularni ma'naviy jihatdan boyitishi, nutqi va fikrlashini kengaytirish bilan bir qatorda, sog'lom turmush tarzini shakllantirishga ham xizmat qiladi. Ayniqsa, yoshlar tashkilotlari, ma'naviyat va ma'rifat jamoat tashkilotlari, ta'lim muassasalari, mahalla, oila instituti o'rtasida mustahkam aloqa bog'lanishi kerak.

O'quvchi-yoshlarning qiziqishlari, hayotiy muammolari o'rganilib, ular o'rtasida ko'proq suhbat, badiiy kecha, uchrashuv va muloqotlarni uyushtirish, turli xil to'garak, sport seksiyasi, ilmiy tadqiqot uyushmalarini ko'paytirish, tanlov, anjuman, munozara, bahs va boshqa ommaviy tadbirlarni tashkillash lozim. Farzandlar, ayniqsa, qizlar ma'naviyatini tarbiyalashda axloqiy qadriyatlardan foydalanish va bunda axloqiy ta'sir ko'rsatish texnologiyasini joriy etish muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Амонашвили Ш.А. Обучение. Оценка. Отметка. – М., 1980.
2. Ананьев Б.Г. Избранные психологические труды.: В 2 т. – М. 1980.Т
3. Davletshin M.G. va boshqalar “Yosh davrlar va va pedagogik psixologiya” T.TDPU. 2009.